

TÜRBE FENOMENİ ÜZERİNE PSİKO-SOSYOLOJİK BİR ARAŞTIRMA: ŞEYH EDEBALI TÜRBEŞİ*

Dr. Emre YILMAZ**

Öz

Bir yeri veya bir kişiyi görmeye gitmek anlamına gelen ziyaret olgusu bir eylemdir. Bu eylemin gerçekleştiği öğeler vardır: Suje ve obje. Suje, ziyaret eden fert ve fertler; obje ise ziyarete konu olan mekân veya mekân sahibidir. Araştırmamız bağlamında bakacak olursak obje konumunda olan Şeyh Edebalı Türbesi orayı ziyaret eden insanların nezdinde bu mekâna atfettikleri değerden dolayı psikolojik bir obje haline gelmektedir. Ziyaretçilerin psikolojik obje olarak gördükleri Şeyh Edebalı Türbesi'ne yönelik duygu ve düşünceleri davranışlarına etki etmekte, buraları ziyaret sırasında çeşitli davranışlarda bulunmakta ve ziyaretlerini tamamlayarak günlük yaşantılarına devam etmektedirler.

Bu bilgiden hareketle, örneklem metoduyla hem şehrin yerlisi hem eğitim hem askerlik hem de yöreye gezmek için şehir dışından gelen ziyaretçiler tarafından en çok tanınan ve en çok ziyaret edilen türbe olarak göze çarpan Bilecik'te bulunan Şeyh Edebalı Türbesi'ne yapılan ziyaretlerin sebebi, türbe ziyareti sırasında yapılan davranışlar, ziyaret sonrasında fertlerin dini yaşantı ve psikolojilerinde meydana gelen değişiklikleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sonunda türbe ziyaretlerinin toplumsal bütünleşme, dayanışma ve sosyalleşme gibi sosyal; rahatlama, huzur bulma mutluluk duyma ve ümitli olma gibi psikolojik etkileri olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Din, Türbe Ziyareti, Türbe Ziyaretlerinin Fonksiyon ve Etkileri

Psycho-Sociological Research On Tomb Phenomenology: Sheikh Edebalı Tomb

Abstract

A visit is a phenomenal act, which means going to see a place or a person. This action has the following items: Suje and obje. Suje, visiting individuals and individuals; And the object is the place or place owner that is the topic of the occasion. The Shaykh Edebalı tomb, which is in the position of object to look at in the context of our research, becomes a psychological object because of the value which the visitors visited in this place. Psychological Object; Is any object that the individual is aware of, which has a meaning for the individual. It affects the behavior of the emotions and thoughts towards the Sheikh Edebalı Tomb which the visitors see as a psychological object, they are present in various behaviors during the visit and continue their daily life by completing their visit.

* Bu makale S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalında 2009 yılında kabul edilen "Türbe Ziyaretlerinin Fert Üzerindeki Etkileri" isimli Yüksek Lisans Tezi'nden üretilmiştir.

This article is from S.Ü. It was produced in the name of "Master Thesis of the Effects of the Visits of the Tombs" which was accepted in 2009 in the Department of Philosophy and Religious Sciences Department of Social Sciences Institute.

** Dr. Emre Yılmaz. Din Psikoloğu, Bilecik İl Vaizi. eyilmaz2007@hotmail.com
Geliş T. / Received Date: 05/04/2017 Kabul T. / Accepted Date: 02/06/2017

This was due to the visits made to the Sheikh Edebalı Tomb located in Bilecik, which is the best known and most visited tomb by visiting from outside the city for touring the city, both in the city and for education, military service and locals. And the changes in the religious life and psychology of the individuals after the visit.

In this respect, the tomb visits that at the end of the research are social, such as social integration, solidarity and socialization; Psychological effects such as relaxation, peace of mind finding happiness and being hopeful.

Keywords: Religion, Visiting Tombs The Functions and Effects of Tomb Visits.

GİRİŞ

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Cenazelerin gömüldüğü yerlere “kabir” denir. Türkçe’ de ziyaret edilen yer anlamına gelen “mezar” kelimesi, ayrıca makber ve makbere kelimesi de kabir anlamında kullanılmaktadır¹. Günümüzde mübarek olarak adlandırılan ya da toplum tarafından saygı duyulan kişilerin mezarlarına ise “türbe” denilmektedir. Veli, evliya, eren, ermiş, âbid, zâhid, âlim, seyyid, şeyh, gazi, dede gibi zatların kabirleri halkın yoğun ilgi ve teveccühleri neticesinde türbe haline gelmişlerdir².

Toplumumuzda türbelerin ziyareti yaygın hale gelmiş uygulamalardan-
dır³. Din Psikolojisi metodu doğrultusunda yapılan bu araştırmanın temel amacı; Bilecik'te bulunan Şeyh Edebalı Türbesi'ne gelen ziyaretçilerin türbeyi ziyaret sebeplerini, ziyaret esnasındaki davranışlarını ve ziyaret sonrasında psikolojilerinde ve dini yaşantılarında meydana gelen değişiklikleri incelemektir. Bu araştırmanın önemi ise, her şeyden önce sahasında (Bilecik Şeyh Edebalı Türbesi) ilk ve orijinal olmasında gizlidir. Bilecik'te bugüne kadar türbe ziyaretlerine, türbeleri ziyaretin sebepleri ve ziyaret eden kişilere etkisi yönü ile bakılmamıştır. Bugüne kadar genel itibariyle bakıldığında, türbeler ile ilgili çalışmalarda sadece türbelerin formel yapıları, ne zaman yapıldığı, kim tarafından yaptırıldığı, kim için inşa edildiğini muhteva eden çalışmalar yapıldığı göze çarpmaktadır. Ancak nice insanların yaşamlarında belirli bir yeri almış olan ve on binlerce insan tarafından ziyaret edilen türbelerin ne amaçla ziyaret edildikleri, kimler tarafından ziyaret edildikleri, neye konu oldukları, ne gibi ritüeller eşliğinde bu ziyaretlerin gerçekleştirildiği, bu ziyaretlerden neler beklendiği ve bu ziyaret sonrasında türbeleri ziyaret eden

¹ İbrahim Paçacı, “Kabir”, *Dini Kavramlar Sözlüğü* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006), 351.

² Ünver Günay v. dğr., *Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilim Araştırması “Kayseri Örneği”* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yay., 2001), 10.

³ Işıl Altun, “Kocaeli’de Türbelerle İlgili İnanış ve Uygulamalara Örnek: ‘Sultan Baba’”, *Erzurum Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 37 (2008), 173-185.

insanların ne gibi değişiklikler ve varsa kazanımlarla ayrıldı klarını konu edinen çalışmalar Bilecik bazında bulunmamaktadır.

Araştırmanın Hipotezleri

1. Kişilerin cinsiyetleri ile türbe ziyaretlerinde bulunmaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

2. Eğitim seviyesi yüksek kişilerle, hiç öğrenim görmemiş ya da az öğrenim görmüş kişilerin türbe ziyaretinde bulunmaları arasında fark yoktur.

3. Kişilerin gelir seviyelerindeki farklılık ile türbe ziyaretinde bulunmaları arasında bir fark yoktur.

4. Türbe ziyaretlerinin en önemli sebebinin bir dilekte bulunmaktır.

5. Türbe ziyaretlerinin en önemli sebeplerinden birisinin insanların türbede yatan zatın ahirette şefaati olacağına inanmalarıdır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

İnsanların dini inanç, tutum ve davranışları zamanla değişiklikler arz edebileceği için araştırma, çalışmanın yapıldığı zamanla sınırlıdır. Çalışmamız 2008 yılının Ekim ayının ilk haftasında başlamış olup, 2009 yılının Ocak ayının son haftalarına kadar 4 aylık bir süre içerisinde belirli günlere yaymak suretiyle yapılmıştır. Bu sebeple araştırmamız yapıldığı zamanla sınırlılık arz etmektedir.

Araştırmada fertlere verilen anket formlarındaki soruları fertlerin samimi, tarafsız ve doğru bir şekilde yanıtladıkları varsayılmıştır. Araştırma için hazırlanmış olduğumuz anketin güvenilirlik ve geçerliliği deneklerin sorulara verdikleri bu cevaplara bağlıdır.

Araştırmada kullanılan anket metodu bütün bir kitlenin incelenmesi yerine, "olasılık kuramı ile belirli özelliklerin evrende normal dağıldığı ilkesine dayanan, evrenin özelliklerini içinde barındırabilecek daha küçük bir grupta örnekleme olan "tesadüfi (seçkisiz) örnekleme"⁴ tekniği kullanılarak, 120 kişiyle yapılan anketlerle sınırlıdır.

Bu çalışma, türbeler hakkında genel bir çalışma ve araştırma olmayıp, sadece kuruluş ve kurtuluşun beşiği Bilecik'te bulunan Şeyh Edebalı Türbesi ile sınırlı bir çalışma olduğu için elde ettiğimiz sonuçları Bilecik'te ve Türkiye'de bulunan bütün türbelere genellemek doğru olmayacaktır.

Ayrıca şunu da belirtmek istiyoruz ki, anketler sadece hemen yaşanmış veya yaşamakta olan dini yaşayışları tespit etmeye çalışırlar. Bu sebeptendir

⁴ Ali Yıldırım ve Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (Ankara: Seçkin Yayınları, 2000), 63

ki elde edilen bu veriler, kişilerin türbe ziyaretinden hemen sonra, o an içerisinde buldukları ruh hallerini ifade etmektedir. Türbe ziyaretlerinin fertlerin dini yaşantılarına olan bu etkilerinin uzun süreli mi yoksa sadece o mekânda mı etkili olduğunu tespit etmek mümkün değildir. Bunu tespit edebilmek için kişilerin türbe ziyaretinden sonra yaşadıkları evlerine gidip fertleri yaşadıkları çevrede de takip edip değişiklik olup olmadığını gözlemek gerekmektedir.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Herhangi bir konuda bir ferdin ne düşündüğünü, nasıl bir kanaate sahip olduğunu tespit edebilmek için en geçerli yol o ferdin kendisine başvurmasıdır. Bu doğrultuda araştırmada Din Psikolojisinde kullanılan bilgi toplama vasıta ve tekniklerinden anket, gözlem ve mülakat tekniği kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Bilecik'te bulunan Şeyh Edebali Türbesi'ne gelen ziyaretçiler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise Şeyh Edebali Türbesi'ni ziyaret eden bireylerden tesadüfi yöntemle seçilmiş 120 birey oluşturmaktadır.

Bilgi Toplama Araçları

Bu çalışma teorik ve pratik olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir. Araştırmanın teorik boyutu için kaynak araştırması yapılmış, kütüphanelerden ve internetten faydalanılmıştır. Araştırmanın pratik boyutunda ise, Şeyh Edebali Türbesi'ne belirli aralıklarla herhangi bir ziyaretçi gibi gidilerek ziyaretçilerin türbe ziyaretleri ve ziyaret esnasındaki tavır ve davranışları gözlemlenmiş ve gerekli görülen izlenimler kayıtlara geçirilmiştir. Sonrasında türbelere gelen ziyaretçilere hazırlanan anket soruları sunulmuştur. Anketlerden elde edilen veriler değerlendirilirken çeşitli istatistiksel tekniklerden yararlanılmıştır. İstatistiksel işlemler bilgisayarda SPSS 10.0 (Statistical Package for Social Sciences) istatistiksel anket programı ile yapılmıştır. Bu programla öncelikle verilerin frekanslara göre yüzdelik dağılımlarına bakılmış daha sonra Chi-Square yöntemi ile ulaşılan bulguların değişkenlerle anlamlı bir ilişkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Son olarak anketle ilgili değerlendirmeler yapılmış, gözlem ve mülakatlarda elde ettiğimiz bulgular da değerlendirmelerde göz önüne alınmak suretiyle çalışmamız şekillendirilmiştir.

Anketin Hazırlanması

Anket soruları, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Ana Bilim Dalı öğretim üyelerinden (Ali Köse, Veysel Uysal, Ali Ulvi Mehmedoğlu, Ali Ayten) oluşan komisyon tarafından Tübitak'a sunulmuş ve

onaylanmış olan “Türk Toplumunda Türbe Fenomeni Üzerine Psiko-Sosyolojik Bir Araştırma” konulu proje kapsamında uygulanmak üzere hazırlanmış sorulardan alıntılar yapılarak oluşturulmuştur.

Anketin Uygulanması

Hazırlanmış olduğumuz anketimiz 2008 yılının Ekim ayının ilk haftası ile 2009 yılı Ocak ayının sonlarına kadar belirli zamanlarda Şeyh Edebali Türbesi’ni ziyarete gelen 120 kişiye uygulanmıştır.

Tesadüfî örnekleme usulüyle yapıldığı için her kesime dengeli bir şekilde ulaşılmaya çalışılmıştır. Kişilerin samimi cevap vermelerini sağlamak ve güven vermek amacıyla ad ve adreslerini yazmaları istenmemiştir.

Anketi, türbeye gelen insanlara türbeyi ziyaretlerinden sonra uyguladık ki ziyaret öncesi ve ziyaret sonrası ruh hallerini tam olarak anketimize yansıtabilmiş olsunlar.

Şeyh Edebali’nin Şahsiyeti (H.603–726 / M.1206–1326)

Şeyh Edebali, 1206 yılında Horasan’ın Merv şehrinde doğmuştur. Gençliğinde Anadolu’ya göç ederek önce Karaman’a ve daha sonra da Eskişehir’e yerleşmiştir. Karaman ve Şam’da öğrenim görmüş olan Edebali, “Osman Gazi’nin kayınpederi ve Anadolu’nun ilk Ahi şeyhlerindendir”⁵.

Şeyh Edebali Ahiliğin temel kurallarını uygulamış ve Kayı boyunun yerleşik düzene geçmesinde büyük rol oynamıştır. Bu bakımdan Osmanlı Devleti’nin manevi kurucusu sayılmaktadır.

Şeyh Edebali Bilecik’te bir dergâh yaptırmış, Osman Gazi’yi de birçok defa burada misafir etmiştir. 1299 yılında Bilecik Osman Gazi tarafından fethedildikten sonra kayınpederi Şeyh Edebali’yi Bilecik kadısı olarak vazifelendirmiştir. 1299 yılından, ölüm tarihi olan 1326 yılına kadar Bilecik’te kendisi için yaptırılan Orhangazi Camii’nin yanındaki tekkesinde yaşayan Şeyh Edebali denilebilir ki, Anadolu’nun ilk medresesiz bilginidir. Osman Bey sık sık Şeyh Edebali’nin ziyaretine gider öğütlerini dinlerdi. Osman Gazi Edebali’nin kızı Malhun (Bala) Hatun ile evlenmiştir⁶.

Şeyh Edebali, mutasavvıf olmasının yanında ilk Osmanlı kadısı ve müftüsüdür. Dönemin birçok fakih ile görüşmüş, onlardan ders almış ve çok sayıda talebe yetirtirmiştir. Önde gelen öğrencilerinden, aynı zamanda damadı Durusun Fakih, Şeyh Edebali’den sonra Osmanlı Devleti’nin ikinci müftüsü ve kadısı olmuştur⁷.

⁵ Harun Bayrak, *İl İl Dini Ziyaret Yerlerimiz* (İstanbul: Yakamoz Yay., 2007), 81.

⁶ Kamil Şahin, “Edebali”, *İslam Ansiklopedisi*, c.10, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1994), 393.

⁷ Şahin, “Edebali”, 394.

Şeyh Edebalı Türbesi Hakkında Genel Bilgi

Şeyh Edebalı Türbesi, tarihi Bilecik'in kurulduğu yerde, Orhangazi Camii'nin kuzey doğusunda, 10 metre yükseklikte ve 50 metre uzaklıktadır. Türbe, Orhan Gazi tarafından, eski Bilecik şehrinin kurulduğu vadinin sırtında küçük bir tepe üstüne yaptırılmıştır⁸.

Türbe, Bilecik İli Merkez ilçe İstiklal Mahallesi Edebalı Sokak Tabakhane deresinde yer almaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun manevi kurucusu Osmangazi'nin kayınpederi ve Anadolu'nun ilk Ahi şeyhlerinden olan Şeyh Edebalı türbede akraba ve müritleri ile birlikte yatmaktadır. Türbenin içine girdiğimizde, içeride yedi tanesi büyük dört tanesi küçük olmak üzere on bir tane kabir bulunmaktadır. Bu odada Şeyh Edebalı'den başka Dursun Fakih (manevi kabri), Molla Karahisari, Şeyh Muhlis ve Edebalı'nın diğer yakınları medfundurlar.

Şeyh Edebalı Türbesi'nin bitişiğinde, külliyenin en doğusunda, yine bir kaya üzerinde küçük bir yapı vardır ki, burada Şeyh Edebalı'nın zevcesi ile kızı Malhun (Bala) Hatun medfundurlar.

Şeyh Edebalı Türbesi Ziyaretçileri

Türbe; Bilecik merkeze 15–20 dakikalık yürüme mesafesinde, şehrin şu anki yerleşim yerinden biraz uzakta bir mevkide yer almaktadır.

Zamanın Belediye Başkan Mustafa CİNOĞLU döneminde Belediye Başkan Yardımcılığı görevini yapan Ekrem ŞAHAN ile türbedeki bir karşılaşmamızda kendisi ile türbenin yakın geçmişi hakkında mülakatta bulunduk. 21.02.1992–04.10.1999 yılları arasında valilik yapan Vali Refik A. ÖZTÜRK'ün türbenin onarımı, türbeye giden yolların düzenlenmesi ve yeni yolların yapımı konusunda öncülük yaptığını öğrendik. Özellikle son yıllarda Bilecik Belediye Başkanı Sayın Selim YAĞCI ve ekibinin katkıları, gayretli ve hummalı çalışmaları neticesinde daha önceleri fazla bilinmeyen Şeyh Edebalı Türbesi önceki yıllara nazaran şu an çok daha temiz ve daha bakımlı bir hale getirilmiş, türbe ve çevresi aslına uygun vaziyette onarılıp restorasyonu yapılmış, türbeye gelen ziyaretçilerin rahat edebilmesi için birçok mekân dizayn edilerek bugünkü güzel ve hoş manzarasına kavuşturulmuş ve ziyaretçilerin hizmetine sunulmuştur.

Türbenin her tarafında çocukların rahat oyun oynama imkânının bulunması, ferah ve güzel bir manzaraya sahip olması sebebiyle türbe, ziyaret amaçlı gelmeyen insanların da tercih ettiği bir mekân halini almıştır. Fakat buraya gelen insanların geliş sebepleri ne olursa olsun türbeye uğramaktadırlar.

⁸ Bayrak, *İl İl Dini Ziyaret Yerlerimiz*, 81.

Türbe, şehre yürüme mesafesiyle 15–20 dakikalık bir mesafede olmasından ve ulaşımın kolay olmasından dolayı haftanın her günü ziyaretçisi olmaktadır. Ziyarete gelenler ağırlıklı olarak mübarek gün ve gecelerde, Ramazan ayında ve bayramlarda, cuma, cumartesi ve pazar günlerinde gelmektedirler. Cuma günü Cuma namazını türbenin hemen yakınında bulunan Orhangazi Camii'nde eda eden cemaat bu vesileyle türbeyi de ziyarette bulunmaktadırlar.

Ziyaretçilerin yarıdan biraz fazlası Bilecik'te ikamet etmekle birlikte, Bursa, Sakarya, Balıkesir, İzmit, İstanbul, Kütahya, Eskişehir vilayetlerinden çoğunlukta olmak üzere Türkiye'nin çeşitli vilayetlerinde de gelen ziyaretçiler vardır. Cumartesi ve pazar günleri tatil olduğu için ziyaretçiler fazlaşmaktadır. Zira hem üniversiteli gençlerin hem memurların hem de il dışından gelmek isteyenlerin en geniş zamanları bu günler olmaktadır. Pazartesi günleri ziyaretçi sayısı diğer günlere oranla daha az olmaktadır. Bunda vilayetin haftalık halk pazarının kurulduğu gün olması sebebiyle halkın yiyecek, gıda vs. ihtiyaçlarını karşılamak için pazara gitmeleri etkili olmaktadır.

Bahar ve yaz döneminde hava şartlarının uygun olmasından dolayı ziyaretler artış göstermektedir. Daha doğrusu hava şartları uygun olduğu müddetçe, her mevsim ziyaretçisi mevcuttur. Türbede yoğunluk genellikle öğle vaktinden sonra olmaktadır.

Türbeye daha çıkmadan biraz aşağısında erkek ve kadınların abdest alabilmeleri için abdesthane vardır. Yine türbeye daha varmadan eskiden hamam olarak kullanılan mekânda türbe havasına uygun değişik renk ve modellerde takılar, tespihler, çeşitli dini içerikli kaset ve kitaplar, şekerler, örtüler, seccadeler, çeşitli hediyelik eşyalar, Bilecik'e özgü eşyalar, Şeyh Edebalı ile ilgili levhalar ve buna benzer şeylerin satıldığı tezgâhlar bulunmaktadır.

Türbeye gelen ziyaretçiler biraz dik olan merdivenlerden çıkarak türbeye ulaşmaktadırlar. Türbeye varmadan sol tarafta oturmak ve dinlenmek maksadıyla yapılmış çardaklar bulunmaktadır. Sağ tarafta Şeyh Edebalı'ya yakın olduğu bilinen birçok kişinin mezarı bulunmaktadır.

Buraya kadar Şeyh Edebalı Türbesi ve ziyaretçileri ile ilgili bilgiler sunmaya çalıştık. Şimdi burada ziyaretçilerin ziyaret öncesi ve ziyaret esnasındaki davranış ve uygulamaları hakkında bilgiler vermeye çalışacağız.

Ziyaret için herkesin yaptığı manevi hazırlık farklı olmakla birlikte, ziyaretçilerin çoğu fiziki hazırlığa genelde abdest alarak başlamaktadır. Türbede duaların yapılması ya da iki rekât namazın kılınması yapılan uygulamalar olarak göze çarpmaktadır.

Gelen ziyaretçilerin çoğu ya türbe ziyareti yapmadan ya da ziyaretten sonra Şeyh Edebalı'nın kim olduğu ile ilgili türbe kapısının sağ üst tarafındaki

kitabeyi okuyor ve Şeyh Edebalî'nin kimliğini okudukları tabeladan öğreniyorlar.

Elde ettiğimiz bilgiler ışığında, ziyaretçilerin birçoğu türbeyi karşılarında gördükleri andan itibaren kendilerini onun manevi havasına kaptırarak, adım adım yaklaşırken bildikleri dualarla türbenin önüne gelmektedirler. Birçoğu evlerinden çıkarken abdestli olarak çıktıklarını ifade etmişlerdir. Oraya gelenler arasında abdestli olmayanlar türbeye varmadan Orhangazi Camii'nin yakınındaki abdesthanede abdestlerini almaktadırlar. Bazıları türbe ziyaretinden önce, bazıları da türbeyi ziyaret ettikten sonra mescitte iki rekât namaz kılmaktadırlar. Bundan sonra sandukanın olduğu yere girilmekte, dualar okunmakta, dilekler dilenmektedir. Ziyaretçilerden kimisi Kur'ân-ı Kerim, ezber bilinen dua veya sureler okuyarak ya da sadece dua ederek geziyor ve türbeden ayrılıyorlar. Buraya gelen insanların bazıları tüm gün türbeden ayrılmıyor. Nedenini sorduğumuzda manevi huzur bulduklarını söylemişlerdir.

Türbeye ayakkabılar çıkarılıp sağ ayakla girilmektedir. Kabirlerin yanında edepli olmak, nahoş hareketlerde bulunmamak insana olan saygıdandır. Türbede yatan kişiye saygısızlık olmasın diye, türbeden ya da kabrin yanından arkası dönük ayrılmanın gerekli olduğu düşünülmektedir.

Dikkat çeken bir başka husus, düğün ve sünnet töreni konvoylarının da burayı ziyarete geldikleri gözlenmiştir. Düğün konvoyunda gelin türbeye getirilip dua ettirilir. Bundaki amaç; mutlu, bereketli, uzun ömürlü bir evlilik olsun, kadın kocasına sadık olsun düşüncesidir. Sünnet düğünlerinde ise sünnet olacak çocuk türbeye getirilip ziyaret ettirilir. Bundaki amaç da sünnetin kolay ve acısız olması ve erkeklige ilk adımı atarken velinin de hayır duasını almak olduğunu ziyaretçilerin kendilerinden öğrenmekteyiz.

Şeyh Edebalî'yi ziyaret edenler, türbeden ayrılırken Şeyh Edebalî'nin eşinin ve kızının da medfun bulunduğu türbeye de uğramak suretiyle ziyareti tamamlamaktadırlar. Ziyaretçilerin türbeyi ziyaretleri yaklaşık olarak 15–20 dakika sürmektedir.

Şeyh Edebalî Türbesi'nde, gözle görülür bâtil inanca rastlamadık. Sözlükte “yaklaşmak, sarılmak, başvurmak, sebep aramak ve maksada ulaşmak için bir şeyi vasıta kılmak” anlamlarına gelen tevessül, dini literatürde, bir isteğin, bir işin veya arzunun yerine gelebilmesi için ilim, amel, ahlak veya bazı şahısları aracı kılmayı ifade etmektedir⁹. Kendileri ile görüştüğümüz ziyaretçilerin büyük kısmı dileklerini bizzat Şeyh Edebalî'den değil Allah'tan istediklerini, Şeyh Edebalî'nin makamını vesile kıldıklarını ifade etmişlerdir.

⁹ Fikret Karaman, “Tevessül”, *Dini Kavramlar Sözlüğü* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2006), 659.

Ziyaretçilerin çoğunluğu türbede yatanların ruhuna Allah rızası için dua etmektedirler. Türbede bazı zamanlarda mevlit okutulduğu da olur.

Türbeyi yılda ortalama olarak 250.000 civarında kimse ziyaret etmektedir.

ARAŞTIRMA BULGULARI VE YORUMLAR

Araştırmamızın bu bölümünde, 2008 yılı Ekim ayının ilk haftası ile 2009 yılı Ocak ayının son haftası arasında Bilecik Şeyh Edebali Türbesini ziyaret edenlerin genel özellikleri, türbeyi ziyaret sebepleri, türbe ziyareti ile ilgili inanç ve tutumları, ziyaret esnasındaki davranışları, ziyaret sonrasında dini yaşantılarında ve psikolojilerinde meydana gelen değişiklikleri, uyguladığımız ankete verdikleri yanıtlar doğrultusunda elde ettiğimiz bulguları, belirli bir düzen içinde sunmaya çalıştık.

Burada elde edilen bulgular tablolar halinde verilmiş ve hipotezlerimizin test edilip edilmediği belirtilmiştir.

Örneklemin Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu bölümde ziyaretçilerin cinsiyeti, yaş grupları, medeni durumları, öğrenim durumları, sosyo-ekonomik durumları, meslekleri ve ikamet ettikleri yerlere göre dağılımına dair bilgiler bulunmaktadır. Bu kısım 1-7 arası tabloları içermektedir.

Tablo 1: Ziyaretçilerin Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı

Cinsiyet	Katılımcı sayısı	%
Kadın	48	40
Erkek	72	60
TOPLAM	120	%100

Tablo 1' de Şeyh Edebali Türbesi'ne gelen kadın ve erkek oranlarına baktığımızda araştırmaya katılanların %60'ı (72 kişi) erkek, %40'ı (48 kişi) kadın ziyaretçilerden meydana gelmektedir. Yapmış olduğumuz çalışmada Şeyh Edebali Türbesi'nde araştırmaya katılan ziyaretçilerin cinsiyet durumlarına göre tablodaki dağılımlarını incelediğimizde, bu tür mekânları ziyaretlere her ne kadar kadınlar daha fazla rağbet ediyormuş gibi toplumuzda bir kanı olsa da Bilecik'te bunun aksi yönde bir netice elde edilmiştir. Elde edilen bulgularda Şeyh Edebali Türbesi'ni ziyaret eden erkeklerin sayısının kadınların sayısından fazla olduğu görülmüştür. Bu durum Bilecik'te üzerinde araştırma yaptığımız bu türbenin şehir merkezinden biraz tenhada olması sebebiyle, bayanların tek başlarına gelmeyi eşleriyle birlikte gelmeyi tercih etmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca gözlemlerimizde

erkeklerin mübarek gün ve gecelerde, özellikle cuma günü Cuma namazını kılmak için türbenin yakınında bulunan camilere gelip namaz kıldıktan sonra türbelere uğradıklarını tespit ettik. Dolayısıyla erkeklerin kadınlardan fazla olmasında bu da etkili olabilir. Ayrıca, erkeklerin kadınlara oranla türbe ziyaretinde bulunurken İslam'ın öngördüğü ziyaret şekline daha uygun davranış sergilediklerini gördük. Bunda erkeklerin eğitim oranının kadınlara oranla daha yüksek olması ve erkeklerin daha dışa açık olması sebebiyle aklına takılabilecek her türlü dini suallerini yöneltebilecekleri din görevlilerine ulaşma imkânına daha fazla sahip olmaları etkili olabilir. Bununla birlikte türbelere gelen erkek ziyaretçi sayısının kadın ziyaretçilerden fazla olmakla birlikte, kadın-erkek ziyaretçi oranının birbirine çok fazla uzak olmaması, **“Kişilerin cinsiyetleri ile türbe ziyaretlerinde bulunmaları arasında anlamlı bir ilişki yoktur”** şeklindeki hipotezimizi desteklemektedir. Nitekim Arslan'ın Çorum ve çevresinde popüler dindarlık üzerine yapmış olduğu çalışmada, ziyaretçilerin cinsiyetleri ile türbe ziyareti arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır¹⁰.

Tablo 2: Ziyaretçilerin Yaş Durumlarına Göre Dağılımı

Yaş aralığı	Katılımcı	%
15–18	6	5
19–24	25	21
25–40	52	43,5
41–60	33	27,5
61 ve yuka-	4	3
TOPLAM	120	%100

Tablo 2' de görüldüğü üzere araştırmaya katılan ziyaretçilerin %43,5' i (52 kişi) 25–40 yaş grubu içerisinde. Bu gruptaki kişilerden sonra en kalabalık yaş grubu ise %27,5 (33 kişi) ile 41–60 yaş grubuna aittir. Ardından bu grubu %21 (25 kişi) ile 19–24 yaş grubu takip etmektedir. Bu grubu %5 (6 kişi) ile 15–18 yaş grubu izlemektedir. Katılımcıların %3'ünü oluşturan 4 kişi ise 61 ve yukarı yaş grubuna aittir. Bilecik Şeyh Edebali Türbesi'ne gelen ziyaretçilerin yaş gruplarına göre dağılımlarını incelediğimizde; orta ve orta yaş üzeri kişilerin türbeye daha çok geldiklerini görüyoruz. Bu yaşlarda dine olan ilginin artması bu fazlalığın sebebi olabilir. Yine sorumlulukların artması,

¹⁰ Mustafa Arslan, *Türk Popüler Dindarlığı* (İstanbul: DEM Yay., 2004), 313.

sıkıntıların çoğalması; türbeyi huzur bulma, dilekte bulunma ve dua etme yeri olarak görmelerine etki edebilir.

Tablo 3: Ziyaretçilerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	Katılımcı	%
Bekâr	26	21,7
Evli	90	75
Boşanmış	0	0
Boşanmış-tekrar evlenmiş	0	0
Nişanlı- sözlü	1	0,8
Eşini kaybetmiş	3	2,5
TOPLAM	120	%100

Tablo 3'te görüldüğü üzere araştırmaya katılan türbe ziyaretçilerinin %75 (90 kişi)'i evli, %21,7 (26 kişi) ise bekâr grubunda yer almaktadır. Bu grubu %2,5 (3 kişi) ile eşini kaybetmiş grubu oluşturmaktadır. Son olarak %0,8 (1 kişi) ile nişanlı-sözlü grubu yer almaktadır. Bu bulgulardan araştırmaya katılanların evli olanlarının bekârlara oranla daha fazla türbeyi ziyaret ettiğini görüyoruz.

Tablo 4: Ziyaretçilerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Katılımcı	%
Okur-yazar değil	0	0
Okur-yazar	2	1,7
İlkokul	20	16,7
Ortaokul	9	7,5
Lise	37	30,8
Üniversite-Yüksek okul	52	43,3
TOPLAM	120	%100

Tablo 4'te görüldüğü üzere araştırmaya katılanların %43,3 (52 kişi)'ü Üniversite-Yüksek okul mezunu grubunu oluşturmaktadır. Bu grubu %30,8'lik (37 kişi) oran ile lise mezunları takip etmektedir. Hemen ardından %16,7'si 20

kişi ile ilkököl mezunlarının bulunduğu grup gelmektedir. İlkököl mezunlarını %7,5 (9 kişi) ile ortaoköl mezunlarının bulunduğu grup takip etmektedir. Son olarak %1,7 (2 kişi) ile okur-yazar grubu tabloda yerini almıştır. Bilecik Şeyh Edebalı Türbesi'nde araştırmamıza katılanların tahsil durumunu incelediğimizde; Üniversite-yüksekököl ve lise mezunlarınca ziyaret edenlerin çoğunlukta olduğu görölmektedir. Bu sonuç bize, eğitim seviyesi yükseldikçe dini bilincin artacağı ve buna bağılı olarak da aynı paralelde türbe ziyaretlerinin azalacağı görüşünün aksi yönde bir portre sunmaktadır. Zira kişilerin tahsil seviyelerinin yüksekliğı dini eğitim açısından da nitelikli bir eğitim aldıklarının göstergesi olmayabilir. Kişilerin dini bilgileri kulaktan duyma bilgilere dayanabilmektedir. Bu sonuçla **“eğitim seviyesi yüksek kişilerle, hiç öğrenim görmemiş ya da az öğrenim görmüş kişilerin türbe ziyaretinde bulunmaları arasında fark yoktur”** şeklindeki hipotezimiz doğrulanmaktadır.

Tablo 5: Ziyaretçilerin Sosyo-Ekonomik Durumlarına Göre Dağılımı

Sosyo-Ekonomik Durum	Katılımcı sayısı	%
Fakir	1	0,8
Ortanın altı	8	6,7
Orta	90	75
Ortanın üstü	20	16,7
Zengin	1	0,8
TOPLAM	120	%100

Tablo 5'te göröldüğü üzere araştırmamıza katılan ziyaretçilerin %75 (90 kişi)'i kendilerinin sosyo-ekonomik açıdan durumlarını orta düzey olarak nitelendirmişlerdir. Katılımcıların %16,7 (20 kişi)' si ortanın üstünde sosyo-ekonomik durumda olduklarını ifade etmişlerdir. Hemen bu grubu %6,7'lik (8 kişi) oranla ortanın altı grubu takip etmektedir. %0,8'i (1 kişi) zengin olarak kendisini belirtmiştir. Yine %0,8'lik (1 kişi) oranla fakir olarak kendisini nitelendiren grup tabloda yerini almıştır. Araştırmaya katılan ziyaretçilerin ekonomik açıdan durumlarını belirten bulguları incelediğimizde; zengin olsun fakir olsun, ekonomik açıdan her tabakadan insanın bu tür ziyarette bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç; **“Kişilerin gelir seviyelerindeki farklılık ile türbe ziyaretinde bulunmaları arasında bir fark yoktur”** şeklindeki hipotezimizi doğrulamaktadır. Ayrıca verilere baktığımızda her ekonomik durumdan fertler bulunmakla birlikte ziyarete gelenlerin orta ve ortanın üstü ekonomik duruma sahip olanlarının çoğunlukta olduğu görölmektedir.

Türbelerle ilgili olarak Cüneyd-i Bağdadi Türbesi'nde yapılan bir çalışmada da en yüksek oranın orta ve ortanın üstü ekonomik durumda olanlar tarafından oluşması bu çalışmamızdaki veriler ile benzerlik arz etmektedir¹¹. Ayrıca şunu ifade etmek gerekir ki; gelir durumuyla oluşan bir tabakalaşma, dini tutum ve davranışla oluşan tabakalaşmayla paralellik göstermeyebilir. Zira bu ziyaretlerin, manevi haz almak, sıkıntılardan kurtulmak, başarılı olmak, iş bulmak, kısmetin açılması, çocuk sahibi olmak, Allah'ın rızasını kazanmak, ahirette şefaate nail olmak, türbede bulunan zata vefa borcunu yerine getirmek gibi birçok sosyal ve psikolojik sebepleri olabilir. Bu kadar çok sebeple yapılan bu uygulamanın sosyo-ekonomik durumu farklı olan kişiler tarafından da rağbet görmesi doğaldır. Farklı kesimlerinde farklı istek ve sıkıntıları, aciz olduklarını hissettikleri problemleri olabilir. Ayrıca türbe ziyaretlerinin sebeplerinin başında huzur bulmak her kesim için geçerli bir sebeptir. Bu sebeple varlıklı ya da varlıksız her insan tarafından türbeler ziyaret edilebilmektedir.

Tablo 6: Ziyaretçilerin Meslek Durumlarına Göre Dağılımı

Meslek durumu	Katı-	%
Ev hanımı	24	20
Memur	24	20
Öğretmen	9	7,5
Emekli	9	7,5
İşsiz	3	2,5
Esnaf	7	5,8
İşçi	15	12,5
Öğrenci	20	16,7
Başka	9	7,5
TOPLAM	120	%100

Tablo 6' da görüldüğü üzere araştırmaya katılan katılımcıların %20 (24 kişi)'si memurlardır. Ziyaretçilerin %20'sini oluşturan 24 kişi ev hanımıdır. %16,7'lik dilimde yer alan 20 kişi ise öğrencidir. 15 kişi ile %12,5'lik kısımda işçiler yer almaktadır. Araştırmamıza katılanların %7,5 (9 kişi)'i emeklidir.

¹¹ Semra Kayıkcı, "Türbe Ziyaretlerinin Psiko-Sosyal Sebepleri ve Etkileri Üzerine Bir Araştırma (Cüneyd-i Bağdadi Türbesi Örneği)" (Lisans Bitirme Tezi, Marmara Üniversitesi, 2005), 21.

Yine aynı şekilde ziyaretçilerin %7,5 (9kişi)'i öğretmen olduklarını belirtmişlerdir. %5,8'lik oranla 7 kişi esnaf seçeneğini işaretlemişlerdir. Araştırmaya katılan ziyaretçilerden %2,5 oranla 3 kişinin işsiz olduklarını görmekteyiz. %7,5 oranla 9 kişi de “başka” seçeneğini işaretlemişlerdir. Şeyh Edebalı Türbesi’nde elde ettiğimiz bu verilere göre türbe ziyaretine gelenler arasında ev hanımlarının, memurların ve öğrencilerin oranının diğer meslek gruplarına göre daha fazla olduğunu görüyoruz. Bu durumun sebebi ev hanımlarının zamanının daha müsait olması, memurların ve öğrencilerin de hafta sonlarında aileleri ile beraber burayı ziyarete gelmeleri olabilir. Çoban Dede Türbesi’nde yapılan bir çalışmada burada olduğu gibi türbe ziyaretine gelenlerin çoğunluğunun (160 kişiden 85’i) ev hanımları olması çalışmamızı destekler mahiyettedir¹². Aynı şekilde Cüneyd-i Bağdadi Türbesi’ndeki çalışmada da benzer sonuç çıkmaktadır¹³.

Tablo 7: Ziyaretçilerin İkamet Ettikleri Yerlere Göre Dağılımı

Şu an oturulan yer	Katılımcı sayısı	%
Bilecik İli	62	51,5
Bilecik dışı	58	48,5
TOPLAM	120	%100

Tablo 7’ de görüldüğü üzere araştırmamıza katılan ziyaretçilerin %51,5’i (62 kişi) Bilecik merkez ve ilçelerinde ikamet etmektedir. Ziyaretçilerimizin %48,5’ini (58 kişi) ise Bilecik dışında ikamet edenler oluşturmaktadır.

Türbeye Yönelik Bilgi ve Uygulamalar

Türbe ziyaretinde bulunan fertlerin çeşitli vesileler ve amaçlarla ziyaretlerine geldikleri mekân sahibi ile ilgili bilgi sahibi olup olmadıkları da önemlidir. Bu amaçla bu bölümde örneklemin mekân (türbe) ve mekân sahibi (Şeyh Edebalı) hakkında bilgi sahibi olup olmama durumlarını, türbeye gelme sıklıklarının ne derece olduğunu, türbe ziyaretinden önce ne gibi hazırlıklar yaptıklarını ve türbe ziyareti sırasında ne tür davranışlarda bulduklarını belirten bulgulara yer verilmiştir.

¹² Hatice Özcan, “Halkın Çoban Dede’den Beklentilerinin Psikolojik Nedenleri” (Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2007), 6.

¹³ Kayıkçı, “Türbe Ziyaretlerinin Psiko-Sosyal Sebepleri ve Etkileri Üzerine Bir Araştırma (Cüneyd-i Bağdadi Türbesi Örneği)”, 22.

Aşağıdaki tabloda, türbe ziyaretinde bulunanların ziyaret etmiş oldukları türbede medfun bulunan zat hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları incelenmiştir.

Tablo 8: Ziyaretçilerin Türbede Bulunan Zât Hakkındaki Bilgilerine Göre Dağılımı

Türbede bulunan Zât kimdir	Katı-	%
Peygamberdir	0	0
Sahabeden birisidir	0	0
Velidir-Şeyhtir	114	95
Savaş Kahramanıdır	0	0
Bilmiyorum	3	2,5
Başka	3	2,5
TOPLAM	120	%100

Bu tabloda, türbeyi (Şeyh Edebalı Türbesi) ziyaret eden insanlarımızın ziyaret ettikleri yer hakkında ne derece bir malumatları vardır? Yoksa herhangi bir malumata sahip olmadan bilinçsizce, körü körüne bir ziyaret mi gerçekleştirmektedirler? Bunun tespitine yönelik ziyaretçilere yönelttiğimiz sorumuza karşılık ankete katılan ziyaretçilerin verdikleri yanıtlarda görüldüğü üzere ziyaretçilerin %95'i (114 kişi) türbede bulunan zatın **veli-şeyh** olduklarını düşünmektedirler. %2,5'i (3 kişi) türbede bulunan zatın kim olduğunu bilmiyorum cevabını vermiştir. Diğer üç seçeneği işaretleyenler olmamıştır. Ziyaretçilerin 3 kişi ile %2,5'i başka görüşte olduklarını belirtmektedirler. Bilecik Şeyh Edebalı Türbesi'ne ziyarete gelen fertlerin türbede bulunan zât hakkındaki bilgi ve görüşlerini incelediğimizde; Şeyh Edebalı Türbesi'ni ziyarete gelen fertlerin %95 gibi bir çoğunluğunun, Şeyh Edebalı'yi Veli-Şeyh olarak nitelendirmekte olduklarını görüyoruz. Bu bilgi bize Bilecik'te Şeyh Edebalı Türbesini ziyarete bulunan fertlerin ziyaret ettikleri mekân ve mekân sahibi hakkında belli bir kanaate sahip oldukları ve bu kanaatlerinin etkisi ile türbeyi ziyarete geldiklerini göstermektedir.

Türbeyi ziyarete gelenlerin türbede bulunan zatın kimliği, türbe mekânı hakkındaki bilgi ve bu bilginin kaynağı ile ilgili durumlarının tespitini yaptıktan sonra şimdi de ziyaretçilerin söz konusu türbeyi ziyaret etme sıklığı, türbe ziyaretine gelirken yapılan hazırlıklar gibi tutum ve davranışları incelemek gerekmektedir. Bu hususlarla ilgili bilgi ve bulgular aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 9: Ziyaretçilerin Türbeye Gelme Sıklıklarına Göre Dağılımı

Türbeye Gelme Sıklıkları	Katı-	%
Çok sık gelirim	16	13,5
Ara sıra gelirim	56	46,5
Mübarek gün ve gecelerde	0	0
İlk defa geliyorum	41	34
Bayramdan bayrama	3	2,5
Başka	4	3,5
TOPLAM	120	%100

Tabloda görüldüğü üzere araştırmamıza katılan ziyaretçilerin %46,5'si (56 kişi) türbeye ara sıra geldiklerini belirtmişlerdir. İlk defa geldiklerini belirten 41 kişi %34'lük yüzdelik dilimde yer almaktadır. Katılımcıların %13,5'i (16 kişi) türbeyi ziyarete çok sık geldiklerini belirtmişlerdir. 3 kişiyle %2,5'lik yüzdelik dilimde bu türbeye bayramdan bayrama geldiklerini belirten kişiler yer almaktadır. Başka seçeneğini işaretleyenler ise 4 kişi olup %3,5'lik dilimde yer almışlardır.

Tablo 10: Ziyaretçilerin Türbe Ziyaretinden Önce Yaptıkları Hazırlıklara Göre Dağılımı

Ziyaretten Önceki Hazır-	Katılımcı sa-	%
Nafile namaz kılarım	9	7,5
Bir fakire yardım ederim	1	1
Abdest alırım	85	71
Mevlit okuturum	0	0
Bir şey yapmam	23	19
Başka	2	1,5
TOPLAM	120	%100

Tabloda görüldüğü üzere araştırmaya katılan ziyaretçilerin %71'i (85 kişi) türbe ziyaretinden önce abdest alarak ziyarete hazırlanmaktadırlar. %19'u (23 kişi) türbe ziyaretinden önce herhangi bir hazırlık yapmadıklarını

belirtmişlerdir. %7,5'i (9 kişi) türbe ziyaretlerinden önce nafile namaz kılarak hazırlık yaptıklarını belirtmişlerdir. %1'i (1 kişi) türbe ziyaretlerinden önce bir fakire yardım ettiğini belirtmiştir. Ziyaretçilerin %1,5'i (2 kişi) ise "başka" seçeneğini işaretlemişlerdir. Bilecik Şeyh Edebali Türbesi'nde araştırmaya katılanların ziyaret öncesinde yapmış oldukları hazırlıklara göre dağılımlarını incelediğimizde; ziyaretçilerin çoğunluğunun türbelere gelirken abdest aldıklarını görüyoruz. Kutsal olarak bilinen bir yere abdestsiz gitmenin, orada yatan zata karşı saygısızlık olacağı düşüncesi ve türbede namaz kılma, Kur'an okuma gibi ibadetlerin yapılması bu ön hazırlığı gerekli kılmaktadır. Bu ibadetler yapılmasa dahi, eğer türbede bir dilekte bulunulacaksa abdestli bir şekilde dua etmenin duanın makbûliyetini artıracacağı düşüncesi de bu hazırlığın sebebi olabilir.

Tablo 11: Ziyaretçilerin Türbede Duadan Başka Yaptıkları Faaliyetlere Göre Dağılımı

Türbede Duadan Başka Yaptıkları Faaliyetler	Katılımcı sayısı	%
Namaz kılarım	51	42,5
Şeker-lokum dağıtırım	1	1
Kur'an okurum	27	22,5
Kurban keserim	0	0
Mevlit okuturum	1	1
Hiçbir şey yapmam	30	25
Başka	10	8
TOPLAM	120	%100

Tabloda görüldüğü üzere araştırmamıza katılan ziyaretçilerin %42,5'i (51 kişi) türbeye geldiklerinde namaz kıldıklarını belirtmişlerdir. Türbe ve kabir ziyaretlerinde en sık görülen dini davranış ve ritüel olarak namaz kılındığı bilinen bir husustur. Bir Müslüman fert için namaz kılmak ferdin dini yaşantısında ayrılmaz bir yer teşkil etmektedir. Bunun dışında katılımcıların %25'i (30 kişi) dua dışında hiçbir şey yapmam diyenlerden meydana gelmektedir. Kur'an okurum diyenler 27 kişi olup %22,5'lik bir orana sahiptir. Mevlit okuturum diyen 1 kişi olup %1'lik dilimde yerini almıştır. Bizim verdiğimiz seçenekler dışında faaliyette bulunurum diyenler 10 kişiyle %8'lik yüzdeler

dilimde yer almaktadır. Şeker lokum dağıtım diyen ise 1 kişidir. Ziyaretçiler arasında kurban keserim diyen kimse bulunmamaktadır.

Ziyaretin Amacı ve Ziyaretten Beklentiler ile İlgili Bilgiler

Bu bölümde türbe ziyaretini gerçekleştiren insanların türbeyi ziyaret etme amaçlarını gösteren bulgular yer almaktadır.

Tablo 12: Ziyaretçilerin Bu Türbeyi Ziyaret Etme Sebeplerine Göre Dağılımı

Türbeyi Ziyaret Etme Sebepleri	Katılımcı sayısı	%
Dilekte bulunmak	4	3,3
Dua etmek	45	37,5
İbret almak, tefekkür etmek	44	36,7
Gezip görmek	24	20
Başka	3	2,5
TOPLAM	120	%100

Türbe ziyaretlerinde türbelerin hangi amaçla ziyaret edildiği önemlidir. Tabloda görüldüğü üzere araştırmamıza katılanların 45 kişiyle %37,5'lik yüzdelik oranda yer alan kısmı türbeyi dua etmek amacıyla ziyaret etmektedirler. Türbede dua dışında yapılan uygulama olarak 44 kişiyle %36,7'lük yüzdelik oranla türbeye ibret almak, tefekkür etmek amacıyla geldiklerini belirtenler takip etmektedirler. Türbeye gezip görmek amacıyla gelenler 24 kişiyle %20'lik oranla tabloda yerini almıştır. 4 kişi %3,3'lük oranla dilekte bulunmak gayesiyle türbeyi ziyarete gelmişlerdir. Bizim verdiğimiz seçeneklerin haricinde nedenlerle gelenler 3 kişi olup yüzdelik oranı %2,5 olarak saptanmıştır.

Bilecik Şeyh Edebali Türbesi'nde araştırmaya katılanların türbeye geliş sebeplerine göre tablodaki dağılımlarını incelediğimizde; fertlerin türbeye geliş sebebinde, dua etmek, ibret almak ve tefekkür etmek en başta gelen sebepler arasında bulunmaktadır. Bu elde edilen veriler "**Türbe ziyaretlerinin en önemli sebebinin bir dilekte bulunmak**" olduğu hipotezimizi doğrulamaktadır. Burada şunu da ifade etmek gerekir ki, kişilerin dilekte bulunma eğilimi, türbenin özelliğine göre de değişim gösterebilir. Bazı türbeler, çoğunlukla bir dilek için gelenlerin uğrak yeri olarak bilinmektedir. Şeyh Edebali'nin sahip olduğu kimlik ve herhangi bir özel sıkıntıyı giderici olarak halk

arasında bilinmeyişi bu oranın düşmesinde etkili olabilir. Ayrıca sadece görmek ve bilgilenmek için bu mekânlara gelenlerin sayısının da az olmadığı görülmektedir. Özellikle türbenin bulunduğu şehre ilk defa gelenler, şehri gezmekle birlikte bu mekânları ziyaret etmeyi de ihmal etmemektedir. Şeyh Edebalı Türbesi gibi güzel bir manzaraya sahip olan bir türbe için bu durum, ziyaret sebeplerinin başında gelmektedir. Bir de Bilecik'te dinlenmek ve gezmek için birkaç yer dışında pek bir alan bulunmamaktadır. Bu sebeple, diğer illerden gelen misafirlerini gezdirmek isteyen Bilecikli hemşerilerimiz, misafirleri ile buralara gelmektedirler. Bu da gezmek için gelenlerin oranlarının az olmamasında etkili olabilmektedir.

Şeyh Edebalı Türbesi'nin fertler tarafından hangi sebeplerle ziyaret edildiğini tespit ettikten sonra, türbeye gelen fertlerin Şeyh Edebalı Türbesi'nde dilekte bulunup bulunmadığını tespite yönelik olarak elde edilen bulgular aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 13: Ziyaretçilerin Türbede Dilekte Bulunma Durumlarına Göre Dağılımı

Dilekte Bulunma Durumu	Katılımcı sayısı	%
Evet	44	36,7
Hayır	76	63,3
TOPLAM	120	%100

Tabloda görüldüğü üzere türbede dilekte bulunduğunu belirtenlerin sayısı 44 kişi, dilekte bulunmadığını belirtenlerin sayısı ise 76 kişidir. Türbe ziyaretlerinde bulunan insanların bir kısmı, bu tür mekânların dualarının ve dileklerinin kabul olmasında etkili olduğunu düşünmektedirler. Bu tür mekânlarda dileklerde bulunanlar olduğu gibi Şeyh Edebalı Türbesi'ne gelenler arasında da bu tür amaçlarla gelen insanların var olduğu ziyaretçilerin kendi ifadeleri ile tespit edilmiştir. İşte Şeyh Edebalı Türbesi'ni ziyarete gelen insanlardan bizim kendilerine anket formu verdiğimiz 120 katılımcıdan 44'ü burada dilekte bulduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 14: Ziyaretçilerin Dileklerine Göre Dağılımı

Dilekler	Katılımcı	%
Çocuk sahibi olabilmek	2	4,5
Hastalığıma veya sıkıntılarıma çare bul-	8	18,2

Evlenebilmek	2	4,5
İş bulmak veya geçim sıkıntısından kurtulmak	1	2,3
Aile içi geçimsizliği düzeltmek	0	0
İmtiharlarda veya derslerde başarılı olmak	3	6,8
Nazar ve benzerinden korunmak	3	6,8
Başka	25	56,8
TOPLAM	44	%100

Tabloda görüldüğü üzere araştırmamıza katılan ziyaretçilerin türbede dilekte bulunduğunu belirten 44 kişiden 2'sinin dileği çocuk sahibi olabilmektir. Hastalığına ve sıkıntısına çare bulmak için türbeyi ziyaret edenlerin sayısı 8 kişidir. Evlenebilmek amacıyla ziyarete gelen kişi sayısı 2'dir. Türbeye iş bulmak ve geçim sıkıntısından kurtulmak maksadıyla ziyarete gelen %2,3'lük oranla 1 kişidir. Aile içi geçimsizliği düzeltmek amacıyla ziyaret ederim diyen kimse bulunmamaktadır. İmtiharlarda ve derslerde başarılı olmak amacıyla türbe ziyaretinde bulunduğunu belirtenler %6,8'lik oranla 3 kişidir. Türbeye nazar ve benzerinden korunmak maksadıyla gelenler aynı şekilde %6,8'lik oranla 3 kişi olarak tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ziyaretçilerden bazıları türbe ziyaretine hangi amaçla geldiklerini belirtmek istemediklerinden, bazıları da bizim vermiş olduğumuz seçenekler dışında bir amaç ile burayı ziyarete geldiklerini belirtmek maksadıyla tablomuzda yer alan "başka" seçeneğini işaretleyerek kendi görüşlerini belirtmişlerdir. Bu seçeneği işaretleyenler 25 kişi olup %56,8'lik oranla çoğunluğu oluşturmuşlardır. Bu grubu oluşturanların dileklerini belirtmemelerinin sebebi olarak dileklerin özel hayata ait olduğu düşüncesi olabileceği gibi, söylendiğinde dileklerinin gerçekleşmeyeceği düşüncesi de olabilir.

Tablo 15: Ziyaretçilerin Türbede bulunan Zatın Ahirette Şefaathçi Olacağına İnanma Durumlarına Göre Dağılımı

Şefaathçi Olacağına İnanma Durumu	Katılımcı sayısı	%
Hiç katılmıyorum	17	14,2
Katılmıyorum	20	16,7
Kararsızım	22	18,3
Katılıyorum	44	36,6

Tamamen katılıyorum	17	14,2
TOPLAM	120	%100

Şefaât, günahı olan müminlerin günahlarının bağışlanması, olmayanların daha yüksek derecelere erişmeleri için peygamberlerin ve Allah katındaki dereceleri yüksek olanların Allah'a yalvarmaları ve dua etmeleri demektir¹⁴. Tabloya baktığımızda; araştırmamıza katılanların türbede bulunan zatın ahirette şefaâtçi olacağı görüşüne %14,2'si (17 kişi) "hiç katılmıyorum", %16,7'si (20 kişi) "katılmıyorum", %18,3'ü (22 kişi) "kararsızım" seçeneklerini işaretlemişlerdir. "Katılıyorum" seçeneğini işaretleyenler 44 kişi olup oranı %36,6 olarak tablomuzda yerini almış ve diğer görüşlere nispetle çoğunluğu oluşturmuştur. "Tamamen katılıyorum" görüşüne sahip olanlar 17 kişiden ibaret olup oranı %14,2'dir. Görüldüğü üzere araştırmamıza katılanların yaklaşık olarak %50'den fazlası Şeyh Edebalî'nin ahirette şefaâtçi olacağına inanmaktadır.

Bilecik Şeyh Edebalî Türbesi'ne gelen ziyaretçilerin, türbede medfun bulunan zatın ahiret gününde şefaâtçi olup olmama konusunda verdikleri yanıtlara göre dağılımlarını incelediğimizde; ziyaretçilerin, %50,8'i şefaâtçi olacağı görüşüne katıldıklarını belirtirken, %30,9'u katılmadıklarını belirtmektedirler. Benzer sonuçlar bu konuyla ilgili yapılan başka çalışmalarda da karşımıza çıkmaktadır. Cüneyd-i Bağdadi Türbesi'nde yapılan çalışmada türbede bulunan zatın şefaâtçi olacağı inancına tamamen katılanların oranı %26, belki şefaâtçi olabilir görüşüne sahip olanların oranı %50'dir. Şefaâtçi olmayacağı görüşünde olanlar ise %24'lük bir orana sahiptir¹⁵. Çoban Dede Türbesi'nde yapılan bir çalışmada ise ankete katılan 160 ziyaretçiden 83'ü kıyamet gününde şefaâtçi olması arzusu ile türbeye geldiklerini belirtmişlerdir¹⁶. Dolayısıyla bu türbelerde yapılan çalışmalar da bizim çalışmamızı destekler mahiyettedir. Buradan hareketle diyebiliriz ki, türbede yatan zatın ahirette şefaâtçi olacağı düşüncesi, bu dünyada türbeye gelmek için bir sebep olmasa dahi, ölümden sonraki hayatta fayda sağlayacağı için ziyaret sebebi olabilir. Araştırmamız neticesinde elde edilen bu bulgular "**Türbe ziyaretlerinin en önemli sebeplerinden birisinin insanların türbede yatan zatın ahirette şefaâtçi olacağına inanmalarıdır**" şeklindeki hipotezimizi desteklemektedir.

Ziyaretin Nedenleri ve Sonuçları ile İlgili Bulgular

¹⁴ Ahmet Saim Kılavuz, "Akâid", *İlmihal (İman ve İbadetler)* içinde, (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004), c. 1, 129.

¹⁵ Kayıkcı, "Türbe Ziyaretlerinin Psiko-Sosyal Sebepleri ve Etkileri Üzerine Bir Araştırma (Cüneyd-i Bağdadi Türbesi Örneği)", 36.

¹⁶ Özcan, "Halkın Çoban Dede'den Beklentilerinin Psikolojik Nedenleri", 40.

Bu son bölümde ise ziyaretçilerin türbeyi hangi psikolojik durumlarda ziyaret ettiklerini ve yapılan bu türbe ziyaretlerinden sonra hayatlarında ve ruh dünyalarında değişikliklerin olup olmadığını, şayet değişiklikler varsa ne tür değişikliklerin olduğunu tespitine yönelik, özetle ziyaretin fertler üzerindeki etkisi ile ilgili bulgular yer almaktadır.

Anketimizin en önemli ve en dikkate şayan kısmı burasıdır. Çünkü bu kısmında bir taraftan ziyarete etki eden iç (psikolojik) ve dış (çevresel) faktörleri incelerken bir taraftan da ziyareti gerçekleştiren ferdin ziyaret sonrasında nasıl bir haleti ruhiye içerisinde olduğu ile ilgili bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 16: Ziyaretçilerin Türbeyi Ziyaret Etmelerine Kendilerini Yönelten Sebeplere Göre Dağılımı

Türbeye Gelme Sebepleri	Katılımcı	%
Çevremdeki insanların etkisi	6	5
Dini inançlarım	52	43,3
Kutsal bilinen bir yere uğrama ar-	35	29,2
Piknik ve gezi yapmak	13	10,8
Başka	14	11,7
TOPLAM	120	%100

Tabloda görüldüğü gibi çevresindeki insanların etkisiyle türbeye geldiğini belirtenlerin sayısı 6 olup yüzdeleri %5'tir. Türbe ziyaretçilerinin %43,3'ü (52 kişi) dini inançlarının kendilerini türbeye gelmeye sevk ettiğini belirtmişlerdir. Kutsal bilinen bir yere uğrama arzusuyla türbeye gelenler 35 kişi olup %29,2'lik dilimi oluşturmaktadır. Türbeye piknik ve gezi yapmak amacıyla gelenlerin sayısı 13 olup oranı %10,8 olarak belirlenmiştir. Araştırmamıza katılan ziyaretçilerden, bizim belirttiğimiz seçenekler dışında nedenlerle bu türbeyi ziyarette bulunanlar 14 kişi olup oranı %11,7'dir. Bu verilere baktığımızda, ziyaretçileri Şeyh Edebali Türbesi'ne gelmeye iten faktörün %43,3 oranında dini inançlarım şeklinde söylenmesi, türbe ziyaretlerinin ibadetin bir şekli, dinlerinin bir gereği olarak kabul edilmesinden kaynaklanabilir. Ayrıca kutsal olarak görülen mekânlara uğramanın hem bu dünyada hem de ahirette yararlı olacağı düşüncesi kişileri türbelere çekebilmektedir. Bu kişilerin türbeye geliş sebeplerinden birisinin de kutsal bir mekânda kutsalı hissetmek istemeleridir. Bu bilgilerden fertlerin kendilerini türbe ziyaretine yönelten duygunun daha çok dini inançlarından, kutsal bilinen bir yere uğrama arzusundan kaynaklandığını ifade ettikleri görülmektedir. Bu sonuca göre diyebiliriz ki türbeler, insanların kendilerini Allah'a yakın hissettikleri

mekânlar arasında gelmektedir. Görüştüğümüz bazı kişilerin bu mekânların manevi atmosferinin farklı olduğunu söyleyip huzur bulmak için ara sıra geldiğini belirtmeleri de bu görüşümüzü desteklemektedir.

Tablo 17: Ziyaretçilerin Türbeyi Ziyaret Ettikleri Durumlara Göre Dağılımı

Ziyaret etme durumları	Katılımcı	%
Kendimi sıkıntılı ve stresli hissettiğim	24	20
Mutlu ve huzurlu olduğum durum-	10	8,3
Dini yaşantımın zayıf olduğu durum-	4	3,3
Dini yaşantımın kuvvetli olduğu durumlarda	1	0,8
Dileklerim kabul olduktan sonra	0	0
Gelecekle ilgili isteklerim arttığı za-	1	0,8
Herhangi bir neden gözetmem	73	60,8
Başka	7	5,8
TOPLAM	120	%100

Tabloda görüldüğü gibi araştırmamıza katılan ziyaretçilerin %20'si (24 kişi), türbeyi kendimi sıkıntılı ve stresli hissettiğim zamanlarda ziyaret ederim seçeneğini işaretlemişlerdir. %8,3'ü (10 kişi) mutlu ve huzurlu olduğum durumlarda ziyaret ederim görüşündedirler. Dini yaşantımın zayıf olduğu zamanlarda ziyaret ederim görüşünü belirtenler %3,3'lük oranla 4 kişidir. Dini yaşantımın kuvvetli olduğu durumlarda ziyaret ederim görüşünde olan 1 kişidir ve oranı %0,8'dir. Dileklerim kabul olduktan sonra türbeleri ziyaret ederim görüşünü belirten kimse olmamıştır. 1 kişi de gelecekle ilgili isteklerim arttığı zamanlarda ziyaret ederim görüşünü belirtmiş olup oranı %0,8'dir. Türbeyi ziyaret için herhangi bir neden gözetmem görüşüne sahip olanlar ise %60,8'lik dilimle en yüksek orana sahiptir. Ziyaretçilerden %5,8'i (7 kişi) ise, tabloda yer alan "başka" seçeneğini işaretlemişlerdir.

Türbeyi hangi durumlarda ziyaret edersiniz diye yönelttiğimiz anket sorumuza ziyaretçilerin vermiş oldukları yanıtları incelediğimizde; türbeye gelmek için hiçbir neden gözetmeden gelenlerle, sıkıntılı ve stresli oldukları zamanlarda türbe ziyaretlerinde bulunanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Tablodaki bulgulara dikkatle baktığımızda katılımcıların büyük bir

çoğunluğu hiçbir neden gözetmeden türbeyi ziyarete ettiklerini ifade etmişlerdir. Buradan türbe ziyaretlerinin gelenekselleşmiş olması ve dini yaşantının bir şekli olarak algılanması türbeye geliş için sebebin olmasını ortadan kaldırılabılır diyebiliriz.

Türbe ziyaretine gelen ziyaretçilerin türbe ziyaretlerinden sonra dini yaşantılarında ve düşüncelerinde bir değişikliğin olup olmadığı, türbe ziyaretinin fertler üzerinde ne gibi etkileri olduğunun belirlenmesi açısından önem arz etmektedir. Bu amaçla yöneltilen soruya katılımcıların verdikleri yanıtlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 18: Ziyaretçilerin Türbe Ziyaretinden Sonra Dini Yaşantılarındaki ve Düşüncelerindeki Değişikliklere Göre Dağılımı

Ziyaret sonrası dini yaşantıdaki değişiklik	Katılımcı sayısı	%
Dine olan ilgim daha da arttı.	22	18,3
İbadetlerime daha fazla dikkat etmeye başladım.	16	13,3
Hayır işlerine daha fazla yöneldim.	7	5,8
Bu tür mekânların herkes tarafından gezilip ziyaret edilmesi kanaati oluştu.	50	41,7
Hiçbir değişiklik olmadı.	25	20,8
TOPLAM	120	%100

Bilecik'te Edebali Türbesi'ni ziyaret edenlerin türbe ziyaretinden sonra dini yaşantılarındaki ve düşüncelerindeki değişikliklere göre dağılımını incelediğimizde; ziyarete gelenlerin toplamda %37,4'ü dini yaşantılarında değişiklikler olduğunu, %41,7'si bu tür mekânların herkes tarafından gezilip ziyaret edilmesi gerektiği yönünde kanaate ulaştıklarını ifade ederken, %20,8'i ise hiçbir değişikliğin olmadığını belirtmişlerdir. Buradan hareketle fertlerin bu tür mekânları beğendikleri ve her ne amaçla olursa olsun insanların gelip bu mekânları yerinde görmelerini tavsiye ettikleri görülmektedir.

Sonuç

Türbe ziyaretleri, günlük hayat içerisinde kendisine yer bulmuş uygulamalardandır. Bu ziyaretler insanlar tarafından ister bâtil addedilsin, isterse dini yaşantının bir başka şekli olarak görülsün, türbelere birtakım fonksiyonlar yüklenmiş, dünyevi ve uhrevi faydalar beklenen mekânlar haline gelmiştir.

İşte bu mekânlardan birisi de bizim çalışma alanımız olan Şeyh Edebali Türbesidir. Araştırmamız esnasında, bu türbeyi ziyaret edenlerle yaptığımız anketler, mülakatlar ve gözlemlerimiz sonucunda Şeyh Edebali Türbesine yapılan ziyaretlerin fert ve fertlere olan etkileri açısından değerlendirecek olursak, dinin birleştirici, bütünleştirici, toplumsal bir rolü vardır. Toplumun çekim merkezlerinden biri olan Şeyh Edebali Türbesi de bu bağlamda önemli bir fonksiyona sahiptir. İnsanların dindarlık seviyesi, eğitim durumu, sosyo-ekonomik durumu ne kadar farklı olursa olsun bu mekânlar insanları birleştiren yerlerin başında gelmektedir.

Türbeler aynı zamanda sosyal tabakalar arasında iletişimin sağlandığı yerler arasındadır. “Çünkü bu mekânlar, bir yandan çaresiz kalmış insanlara inanç ve geleneğin koruyucu gücünü hatırlatırken, diğer yandan ortak inanış dolayısıyla sosyalleşmeye katkıda bulunmaktadır”¹⁷. Zira çeşitli sebeplerle ziyarete gelenler burada birbirleriyle tanışma fırsatı bulmaktadırlar.

Ziyaretler esnasında yapılan uygulamalar aynı zamanda türbe ziyaretleri ile ilgili geleneklerin sürdürülmesine yardım ederek bu kültürün gelecek nesillere aktarılmasında da görev almaktadır.

Türbe ziyaretleri ayrıca değer yargılarımızdan olan atalara ve ecdada bir minnet ve vefa borcu görevini yerine getirmede de önemli bir etkiye sahiptir. Dolayısıyla türbelerde yatan zata karşı bir vefa borcu, saygı ifadesi olarak da ziyaretler yapılmaktadır. Türbe ziyaretinden sonra fertler kendilerinden önce yaşamış ve kendilerine emanetler bırakan büyük insanlara bir vefa borcunu yerine getirdiklerini düşünerek mutlu ve rahatlamış bir psikoloji ile oradan ayrılmaktadırlar.

Özetle ifade edecek olursak; bu ziyaretlerin toplumsal bütünleşme, dayanışma ve sosyalleşme gibi sosyal; rahatlama, huzur bulma mutluluk duyma gibi psikolojik etkileri olduğu görülmektedir.

Kaynakça

- Altun, Işıl. “Kocaeli’de Türbelerle İlgili İnanış ve Uygulamalara Örnek: ‘Sultan Baba’”. *Erzurum Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 37, 2008.
- Arslan, Mustafa. *Türk Popüler Dindarlığı*. İstanbul: Değerler Eğitim Merkezi Yayınları, 2004.
- Bayrak, Harun. *İl İl Dini Ziyaret Yerlerimiz*. İstanbul: Yakamoz Yayınları, 2007.
- Göka, Şenol. *İnsan ve Mekân*. İstanbul: Pınar Yayınları, 2001.

¹⁷ Şenol Göka, *İnsan ve Mekân*, (İstanbul: Pınar Yayınları, 2001), 98.

- Günay, Ünver, Güngör Harun., Taştan A. V. & Sayım H. *Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilim Araştırması "Kayseri Örneği"*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları, 2001.
- Karaman, Fikret. *Teveşül"*. *Dini Kavramlar Sözlüğü*. 1: 659. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.
- Kayıkçı, Semra. "Türbe Ziyaretlerinin Psiko-Sosyal Sebepleri ve Etkileri Üzerine Bir Araştırma (Cüneyd-i Bağdadi Türbesi Örneği)". Lisans Bitirme Tezi. Marmara Üniversitesi, 2005.
- Kılavuz, A. Saim. "Akâid". *İlmihal (İman ve İbadetler)* içinde, c.1, 68-140. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2004.
- Özcan, Hatice. "Halkın Çoban Dede'den Beklentilerinin Psikolojik Nedenleri". Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, 2007.
- Paçacı, İbrahim. "Kabir". *Dini Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.
- Paçacı, İbrahim. "Veli". *Dini Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006.
- Şahin, Kamil. "Edebali". *İslam Ansiklopedisi*. 10: 393-394, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994.
- Yıldırım Ali. & Şimşek Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayınları, 2000.